

A HOLLYWOODI TAKÁCSOK ÉS A SZERZŐI JOG

1. A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA HATÁSAI AZ ALKOTÁSRA

A hollywoodi filmszerzők és színészek 2023-ban az egykori lyoni gépromboló takácsok módjára hosszú és csak részben eredményes sztrájkjal tiltakoztak a mesterséges intelligencia (MI) felhasználása ellen a filmgyártásban. 2024 márciusában Budapesten filmfesztivált rendeztek az MI által készített rövidfilmek számára.¹ Megállítható-e sztrájkokkal, törvényekkel vagy a tudomány önkorlátozásával² a számítógépi programok emberi művészetet felülíró, sőt, kiszorító alkalmazása? Az MI sok területen igen hasznos, például a gyógyításban. Egyre inkább képes lesz tudást létrehozni. Ma úgy látszik, hogy ez a tudás csak a közember szintjén (vagyis gyakran hamis információktól terhelten) születik, sőt, a tudományban még inkább így lesz (tudományos közhelyek). Így a tanulást, gondolkozást és az íráskészséget a tömegek számára feleslegessé teheti. Ez a társadalmi hatás hasonlóan pusztító lehet, mint például a magfúzió gyakorlatba vétele. (Az ugyanis már a munkát is feleslegessé teheti, ami elválaszthatatlan a társadalmi együttműködéstől.)

A veszélyes hatás a szerzői alkotómunkára és az előadóművészi tevékenységre is időben sokkal közelebbi. Sok-sok szakcikk és publicisztika vizsgálja ezt. Az alábbiakban arról lesz szó, hogy az MI miként érinti a *magyar szerzői jog* három alapelvét. Ez már a sokadik meg-
rázkództatás, amit szerzői jogi törvényünk dogmatikai alapjai elszenvednek (gondolva a műszaki fejlődés korábbi lépcsőire és az Európai Unió egyes újabb jogalkotási és jogalkalmazási lépéseire). Megjelentek már a tanítási anyagként magyar műveket felhasználó magyar MI-rendszerek is.³

Az MI mibenlétét e rövid esszében adottnak vesszük.⁴ Elnevezése mégis szót kíván. A világban visszavonhatatlanul elterjedt a „mesterséges intelligencia” kifejezés. Az intelligencia fogalma elválaszthatatlanul az emberhez kapcsolódik. Tartalma vitatott, de magában fog-

¹ <https://esemenymenedzser.hu/archivum/item/35266-the-ai-film-festival-aiff-2024-marcius-3.html>.

² *Ficsor Mihály*: A WIPO válaszára várva – mesterséges intelligencia és a nemzetközi szerzői jog. Részletesen az 1. pontban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 19. (129.) évf. 5. sz., 2024. október.

³ Például a PULI GPT-3SX (6.7B) <https://juniper.nytud.hu/demo/puli>.

⁴ A fogalomról lásd például *Gyertyánfy Péter*: A mesterséges intelligencia hatályos szerzői jogi törvényünk szerint. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 18. (128.) évf. 6. sz, 2023. december, p. 35 és az ott hivatkozott további fogalommeghatározások. *Parti Tamás*: A szellemi alkotások adatalapú modelljei és az adattulajdon koncepciója c. tanulmánya szerint az MI egy modell, a produktuma „szellemi alkotás modellje”. Az MI a betanító adatbázis adatösszefüggéseit elemzi; a betanító adatbázis nem, hanem csak a rögzített paraméterek válnak az MI részévé. I–II fejelet. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 19. (129.) évf. 5. sz., 2024. október. Ez talán úgy értendő, hogy Parti Tamás a betanító adatbázist nem tekinti az MI részének.

lalja a nem tanult, hanem örökölt tehetséget, az érzelmeket, a felelősségérzetet, az együttérzés képességét, az alkotóképességet-intuíciót és sok minden mást is. Mindez a legfejlettebb MI-programokból is hiányzik. Kissé félrevezető, akár ijesztő is ezt a különleges számítógépi programot intelligenciának nevezni, hiszen (még?) nincsenek ilyen tulajdonságai. (Azon már túl vagyunk, hogy „a puha árut” – szoftvert – szolgálaián átvegyük a magyar nyelvbe; helyenként ez írás szerzője is használja.) Az MI helyett magyarul helyesebb lenne a „gondolkodó számítógépi program” elnevezés. Még a „gondolkodó” jelző is túlzás, hiszen még az emberi agy működését sem sikerült modellezni, feltárni! Talán a „mély tanulásra képes számítógépi program” kifejezés lenne a legpontosabb. A továbbiakban az MI rövidítés alatt ezt értjük.

2. AZ MI ÉS A MŰVEK INTEGRITÁSÁHOZ VALÓ JOG⁵

A személyhez fűződő úgynevezett integritási jog a szerzői mű és a művészi előadás épségének garanciája, az eltorzítását, megcsonkítását kivédő szabály.⁶ Az úgynevezett generatív MI működtetésének célja, hogy a gépi memóriába bevitt adatok, köztük szövegek, hangok, képek szerzői művek és előadások tömegéből gépi tanulással, az eredményt előre nem látható módon olyan termékeket állítson elő, amelyek külső megjelenésükben az emberi alkotótevékenység eredményeihez hasonlóak. A névben jelzőként egy magyar szó itt is jobb lenne (alkotó? teremtő?), de hát csak a franciákban volt annyi mersz, hogy például computer helyett ordinateur-t mondjanak.

Az MI általában úgy működik, hogy terméke létrehozatalakor a nagyszámú betáplált műből, előadásból kiszűri, elvonatkoztatja a személyes egyéni és eredeti vonásokat. Ezek lényege, absztrakciója jelenhet meg a generált MI-termékben. Az MI-termékek így gyakran a szerzők, előadóművészek személyiségi, lelki vonásainak felhasználásával (ellopásával?) készülnek. Sérti-e ez integritási jogaikat? Ez nem mondható, mert az eljárás során megszakad a védelmi tárgyra vonatkozó szerző/előadóművész – mű/előadás személyes kapcsolat – pedig ez a szerzői jogi védelem tárgya. Az eredeti műből vagy előadásból azonosítható részlet nem kerül át a termékbe (statisztikai modellbe), abban kifejezett, a személyiséget tükröző vonás nem jelenik meg. Az MI-programba bevitt tanulómintákat, például műveket az MI-termékből gyakorlatilag nem is lehet helyreállítani. Ezért a szerzői személyhez fűződő jog itt véget ér, és a jogi védelem Magyarországon elvileg csak a Polgári Törvénykönyv az emberi méltóságot védő elemében gyökerező általános személyiségi jogi szabálya lehet.

Egy speciális helyzet, az úgynevezett deep fake-felvételek esetében, ha azok egyértelműen és megtevesztően valaki arcképét, hangját tartalmazzák, az előadóművészek javára a kép-

⁵ *Sápi Edit*: Az MI és a szerzői személyhez fűződő jogok ütközéspontjai c. tanulmányában a személyhez fűződő egyéb jogokat is tárgyalja. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 19. (129.) évf. 5. sz., 2024. október.

⁶ 1999. évi LVXXVI. tv. a szerzői jogról (Sztj.) 13. § és 75. § (2) bek.

máshoz és a hangfelvételhez fűződő jogot védő konkrét személyiségi polgári jogi szabályok feltehetően alkalmazhatók; műveknél esetenként a csalás büntetőjogi tényállása is megállapítható lehet, mint a képhamisításnál. Békés Gergely szerint ezen túlmenően szellemi tulajdoni „vagyonai jogokat kell biztosítani minden olyan esetben, amikor az MI-termék alkalmas az előadóművész személyiségét megjeleníteni” – függetlenül attól, hogy a betanításra került előadás jogvédett-e.⁷

Hasonló lehet a jogi minősítés a Grad-Gyenge Anikó által részletesen tárgyalt, a szerzői műveket érintő visszaélészerű stílusutánzásnál is. Ő bővítené a polgári jogi általános személyiségvédelem tartalmát a csak az egy személyhez tartozó stílus védelmével is, sőt, javasolja egy, a stílus védelmét is magában foglaló, komplex szerzői jogi jogsértés bevezetését.⁸

3. AZ MI-TERMÉKEK ÉS A MŰFOGALOM

Szerzői jogunk magterülete a személyiséggel és kreativitással összefüggő jogtárgyak, a szerzői alkotások és az előadóművészi teljesítmények védelme. Tudott dolog, hogy a magyar szerzői jogban a védelemképesség egyik feltétele a szellemi teljesítmény egyéni jellege, ami a szellemi mozgástérben a szerző általi választást, a közhelyszerű vagy kényszerű megoldástól való eltérést jelenti. Ehhez társul a szubjektív eredetiség követelménye, az, hogy az eredmény más alkotásától objektíve *azonosíthatóan* elkülönüljön, *megkülönböztethető* legyen. A szerzői műnek vagy védett előadásnak minősítés csak ezen az alapon történik, függetlenül mindenféle minőségtől vagy nyilvántartásba vételtől.

A generatív MI termékei önmagukban nem lehetnek tárgyai a szerzői jogi védelemnek, hiszen nem ember, nem személyiség a létrehozójuk. Így ma ilyen szöveg vagy zene előadása sem lehet az előadóművészi védelem tárgya.⁹ Az MI működése és az emberi alkotási folyamat közötti éles különbséget Parti Tamás e kötetben megjelent tanulmánya is megvilágítja.¹⁰ Csósz Gergely tanulmánya utal egy tavalyi közvéleménykutatás ettől eltérő eredményére is.¹¹

Jókuti András rámutat, hogy a szabadalmi jogban is hasonló a helyzet, és „egy gondolkodó gép mint feltaláló az egész szabadalmi jog céljának és összes alapfogalmának újragondolását tenné szükségessé”. Így például egy találmány kapcsán nehéz megítélni, hogy

⁷ Békés Gergely: A generatív mesterséges intelligencia és az előadóművészet. 2. pont. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 19. (129.) évf. 5. sz., 2024. október.

⁸ Grad-Gyenge Anikó: A (mesterséges) intelligencia és a stílus a szerzői jogban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 19. (129.) évf. 5. sz., 2024. október, 4. és 5. pont.

⁹ Békés: i. m. (7), 1. pont.

¹⁰ Parti: i. m. (4), II. fejt.

¹¹ Csósz Gergely: A prompt szerepe az alkotásban. 1. pont. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 19 (129.) évf. 5. sz., 2024. október.

az MI mikor éri el a feltalálói küszöböt.¹² Ha az MI miatt a szerző, illetve a feltaláló emberi minősége mint követelmény tekintetében a jövő szerzői, illetve szabadalmi joga eltérő utakat választana, ez mélyítené az árkot a szellemi tulajdon két jogterülete, a szabadalmi és a szerzői jog között.

Az MI-termékek milliósámmra és javuló minőségben jelennek meg a kulturális piacon. Sok ilyen, leginkább üzleti alapú szellemi termék-előállítás van már a zene, az irodalom, a publicisztika, a mozgóképi művészet és a képzőművészet területén. Ezzel majd kiszorítják a kulturális piacról a valódi szerzői alkotásokat, előadói teljesítményeket. Van olyan vélemény, hogy ma már bárki lehet zeneszerző a számítógépe segítségével.

Kérdés, fennmaradhat-e így a zenei és egyéb művészeti alkotótevékenység? Egyre kevésbé lehet hatékonyan, azonosíthatóan elkülöníteni egymástól a forgalomban egyrészt a jó minőségű, *önműködően* létrejött generatív MI-termékeket, másrészt az MI *segítségével* alkotott műveket, teljesítményeket és végül a *kizárólag* ember által alkotott, létrehozott műveket és művészi előadásokat. Csósz Gergely kötetünkben elemzi a prompt fogalmát, működését, a gépi technika és az emberi alkotói együttműködés tág esetkörét, annak a promptutasítások komplexitása szerinti fokozatait. Álláspontja szerint a kellően komplex prompt akár minősülhet alkotói tevékenységnek, ez azonban csak esetről-esetre ítékelhető meg.¹³

A közös jogkezelő szervezetek, amelyek a műveket, előadói teljesítményeket a közösen beszedett jogdíjak egyedi felosztása céljára nyilvántartásba veszik, küzdenek ezzel a problémával. A tömeges egyenkénti vizsgálat itt lehetetlen. Az Egyesült Államok Szerzői Jogi Hivatalának az a szabályzata, hogy a szerzői jogi nyilvántartásba vételből kizárja az olyan művet vagy műrészt, amit MI *lényeges* felhasználásával hoztak létre, nem látszik gyakorlatiasnak.¹⁴ A hivatal gyakorlatát kötetünkben Sulyok Ádám cikke elemzi.¹⁵ Ugyanígy kevésbé meggyőző a zenei közös jogkezelő szervezetek nemzetközi szervezeteinek az az ajánlása, amely csak a teljesen az MI által készített zenei terméket zárna ki a jogdíjelosztásban való részesedés feltételét jelentő nyilvántartásba vételből.¹⁶ Az MI használatának önkéntes bevétele vagy a számítógéppel való kiszűrés működésképtelennek látszik.

Mind ezek helyett jobb lenne a szerzői jog magterületének erősebb megalapozásán gondolkodni: szükséges a szerzői jogi védelmi szint felülvizsgálata. Ismert, hogy a védelemképesség küszöbe az utóbbi évtizedekben eléggé alacsonyra került. Különösen így van ez az elismeréshez szükséges szellemi mozgástér („egyéni jelleg”, választási lehetőség) tekintetében. Az elméletben a dogmatikai tisztaságot azzal a magyarázattal őrizzük, hogy a szellemi

¹² Jókúti András: Mesterséges feltalálók és intelligens találmányok: az MI és a szabadalmi jog fejlődésének irányai. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 19. (129.) évf. 5. sz., 2024. október.

¹³ Csósz: i. m. (11), 2–3. és 6. pont.

¹⁴ 16190 Federal Register / 88. évf. 51.sz., 2023. március 16. / Rules and Regulations: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-2023-03-16/pdf/2023-05321.pdf>.

¹⁵ Sulyok Ádám: Utómunkák a generált tartalmakon, III. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 19. (129.) évf. 5. sz., 2024. október.

¹⁶ GESAC Internal Document 10.10.2023. Substantive Issues 1.a.

mozgáster elvárt nagysága műtípusonként eltérő lehet. Más például egy színdarabnál, és más egy bútortervnél vagy egy fontkészlet tervénél. Talán őszintébb volt az 1970 előtti megoldás, amikor törvényünk a fénykép, ábra, szemléltető eszköz, műszaki rajz, térkép eseteire egy alacsonyabb szintű, nem mű-, noha a törvényben védett, kategóriát tartalmazott.

Az Európai Unió bírói gyakorlata eleinte, éppen a szoftver kapcsán, a védelmi szint általános csökkentése irányába mutatott.¹⁷ Megjegyzendő, hogy az Unió szerzői jogi szabályai az alkotás egyéni, eredeti szintje tekintetében éppúgy hallgatnak, mint a Berni Unió és az egyéb szerzői jogi nemzetközi egyezmények. Ennek meghatározása az általános kereteken belül (az irodalom, a tudomány és a művészet alkotásai védelemképesek) nemzeti hatáskörbe tartozik. Ma az Európai Unió Bírósága láthatóan a szerzői jogi védelmi küszöb emelése felé hajlik. Újabb ítéleteiben – például fényképnél, kerékpár formájára vonatkozó formatervezési mintánál – a védelemhez kifejezetten megköveteli az alkotó személyiségének tükröződését is a műben.¹⁸

Indokolt, hogy az emberi alkotótevékenység fenntartása céljából a szerzői jogi védelmi szintet felemeljük, hogy a tömeges, átlagos gondolat kifejtésén felüli, kiváló műveket megjutalmazzuk. Ilyenféle magyar szabályt lehetne alkotni: „A törvény védi a szerző egyéni, eredeti irodalmi, tudományos és művészeti szellemi alkotásait. Az egyéni jelleg feltételezi a szerző személyiségének tükröződését is. Az eredetiség a más alkotásoktól való megkülönböztethe-tőséget és tartós azonosíthatóságot jelenti. A törvény bizonyos műtípusoknál az egyéni jelleg tekintetében alacsonyabb követelményt is támaszthat.” Ilyen alacsonyabb védelmi küszöböt például a szoftvernél, a gyűjteményesmű-adatbázisnál, az ipari mintánál, a fényképnél és esetleg az építészeti terveknél, ipari létesítmények terveinél, funkcionális szakirodalmi műveknél (például termék működésének leírásánál) lehetne előírni. Az ezeken kívüli, hagyományos műtípusoknál viszont tisztán megőriznénk azok valódi alkotásjellegét.

Emellett szükséges lehet – és ez már érintené a regionális és nemzetközi szerzői jogi egyezményrendszer egyik alapelvét, a formamentességet is, tehát csakis nemzetközi megoldás lehetne – valamiféle nyilvántartásba vétel mint védelemképességi feltétel bevezetése is. Ezután lehetne mérlegelni azt, szükséges és hasznos lenne-e a generatív MI termékeinek, illetve létrehozóinak valamilyen önjogú szellemi tulajdon-jogi védelmet biztosítani.

4. A SZERZŐI JOGI FELHASZNÁLÁS

Ismeretes, hogy a szerzői vagyoni jog tartalma – a mű saját felhasználásának joga mellett – az a jog, hogy a szerző kizárólagos joggal engedélyezze a mű mások általi felhasználását. Az előadóművészek esetében az Sztj. ezt a jogot, tartalmilag azonosan, a „hozzájárulása szükséges” formában adja.

¹⁷ C-05/08 Infopaq.

¹⁸ C-145/10 Painer és C-833/18 Brompton Bicycle.

Ilyen tipikus „felhasználás” a mű átdolgozása¹⁹ vagy a mű és az előadás többszörözése is.²⁰ Szerzői jogi átdolgozásról az MI esetében azért nem beszélhetünk, mert az eredeti mű vagy művek védett tartalmához, egyéni, eredeti vonásaihoz nem járul újabb egyéni, eredeti gondolat kifejtés.²¹ Törvényünk átdolgozásfogalmának erős tágítása lenne, ha a betáplált nagyszámú műből való, a gondolkodás egyes jegyeit mutató gépi szűrést, elvonatkoztatást tudatos alkotásnak, eredményét pedig hozzáadott egyéni, eredeti gondolat kifejtésnek tartanánk. De átdolgozott műről még ekkor sem lehetne beszélni, hiszen, amint ez általánosan elfogadott vélemény, az MI-termékek nem emberi előrelátás által létrehozottak, nincs természetes személy szerzőjük. Ficsor Mihály lehetségesnek látja, hogy kivételes esetekben átdolgozás történik.²²

Ettől különböző tényállás a következő lépés, az ilyen termékek (statisztikai modellek) művé átalakítása úgynevezett promptok segítségével. Sulyok Ádám kifejti, hogy ilyen esetben – alpmű híján – nem átdolgozásról van szó, hanem (esetleg) új mű alkotásáról.²³

A többszörözés azonban mint a gépi számítási eredmény elérését célzó „szoftverfuttatás” – így az MI működtetése is – szerzői jogunkban önmagában is engedélyköteles „felhasználás”. Ez az Sztj. a szoftver jogi védelmére vonatkozó külön szabályaiból és a felhasználás említett általános törvényi fogalmából következik.²⁴ A többszörözés megtörténhet az MI-rendszer betanításánál. Így elképzelhető a szerzői művek és szomszédos jogi teljesítmények generatív MI-ben való felhasználásának jogosítása. Ennek alapja az a vélemény, hogy az MI-ben a tanítási példák rögzítése legalábbis egy időre és az esetek nagy részében megtörténik.²⁵ Amennyiben az ilyen felhasználást azonosítjuk az adatbányászat mint szabad felhasználás tényállásával,²⁶ ez ellen joghatályos fenntartással lehet élni, és erre szerzői jogi engedélyezést lehet felépíteni. Ennek további feltétele, hogy az EU MI-rendelet – nem kifejezetten a szerzői jogra szabott – transzparenciakötelezettsége alapján az MI-szolgáltatók

¹⁹ Sztj. 29. §.

²⁰ Sztj. 16., 18. és 73. §.

²¹ Csósz Gergely – erős kéttelylel a helyessége iránt – idéz egy ezzel ellentétes döntést az Egyesült Állami Szerzői Jogi Hivatala gyakorlatából. I. m. (11), 6. pont.

²² Ficsor: i. m. (2), 2. pont.

²³ Sulyok: i. m. (15), II. fej.

²⁴ Sztj. 58–60. §.

²⁵ Ficsor: i. m. (2), 2. pont. Ő legalábbis az időleges többszörözést megállapíthatónak tartja. Ezzel ellentétben Parti Tamás szerint „nehéz vagy lehetetlen megállapítani, hogy az MI-ben zajló folyamatok mely szakaszában történik kizárólagos jogot sértő felhasználás.” I. m. (4), II. fej. Lehetséges, hogy ez a megállapítás nem vonatkozik az MI működését egyáltalán lehetővé tevő megelőző szakaszra, a betanításhoz szükséges adatbázis létrehozására.

²⁶ Sztj. 35/A. §; Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/790 irányelve (2019. április 17.) a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról (EGT-vonatkozású szöveg.) 2. cikk 2., 3. és 4. cikk.

megfelelő adatokat közöljenek. E feltételezések helyességét a szakirodalomban többen megkérdőjelezik, és minden pontnál kérdések sorát vetik fel.²⁷

Mezei Péter kötetünkben, főleg USA-beli és angol perek tapasztalatai alapján, hajlik arra véleményre, hogy a többszörözés megvalósul a tartalomgenerálás során; viszont azt kétli, hogy a szabad felhasználás mai nemzeti és EU szabályai alkalmazhatók lennének a tárgyalt tényállásra.²⁸ A nemzetközi szerződések e tárgyú elemzését adja kötetünkben Ficsor Mihály tanulmánya is. Ő külön felhívja a figyelmet a szabad felhasználást korlátozó, a magyar Szjt.-ben is előírt úgynevezett háromlépcsős teszt alkalmazásának szükségességére.

Az egyedi vagy akár közös jogkezelés útján történő engedélyezés lehetősége így igencsak kétséges.

Mindazonáltal a szoftver és az MI esetében a többszörözés mint felhasználás *dogmatikailag bizonytalan alap*. A szerzői jog hagyományosan a közlés, és nem a funkcionalitás elemeit védi. A mű *érzékelhetővé tétele* engedélyköteles, nem az esetleg előálló eredmény létrehozatala. A szoftver és az MI a szerzői jog dogmatikai határait feszegeti azzal, hogy célja alapvetően még közvetve sem a műélvezet és annak lehetővé tétele, hanem a szolgáltatás vagy termék-előállítás, a gyakorlati hasznosítás.

Az így előállott ellentmondást a szoftvernél hagyományosan (hazánkban először: Boytha György, 1977) azzal magyarázzuk meg, hogy a szoftver működtetése közben kétségkívül belső másolások mennek végbe, és ezeket egyes hagyományos műfelhasználási mozzanatokkal (a többszörözéssel, képernyőn való megtekinthetővé tétellel) azonosítjuk. A szoftver használatának célja és lényege mégsem a különféle felületeinek érzékelhetővé tétele, és ez még inkább így van speciális fajtájánál, az MI-nél. A számítógépi programok szerzői jogi védelmének elismerése ezért általában is viszonylagossá teszi a szerzői jogi védelem elvi alapját, indokolhatóságát. A szoftverrel kinyitottunk egy kaput – ez a kapu a művekhez hasonló szellemi termékeket létrehozó mesterséges intelligenciával túl szélesre tárult.

A szerzői jog megerősítése szempontjából – és ha a többszörözés megtörténte gyakorlatilag nem igazolható, és így az arra épített engedélyezési rendszer megdől – talán jobb lenne, ha a szoftver és sajátos típusa, az MI létrehozása és hasznosítása esetkörüre a nemzetközi és a hazai szerzői jog az engedélyköteles *felhasználás fogalmának új tartalmat* adna.

Faludi Gábor ebben az összefüggésben „a védett oltalmi tárgy jogosultját megillető vagyoni jog szükséges holisztikus szemléletéről” beszél, és ehhez a CDSM-irányelvre és olyan EU bírósági ítéletekre is hivatkozik, amelyekben a nem többszöröző és a nyilvánossághoz közvetlenül nem közvetítő fájlcsere-szolgáltató és az eszközben tárolt, jogsértő tartalomra is

²⁷ Faludi Gábor: A generatív mesterséges intelligencia (MI) és a szerzői jog, kitekintéssel egyes nemzetközi és uniós jogkezelő ernyőszervezetek álláspontjára. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 19. (129.) évf. 5. sz., 2024. október.

²⁸ Mezei Péter: Szöveg- és adatbányászat és generatív mesterséges intelligencia – az inputoldal szerzői jogi kihívásai. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 19. (129.) évf. 5. sz. 2024. október.

mutató hiperlinkeket ott elhelyező eszközgyártó közvetett szerzői jogi felelősségét állapították meg.²⁹ Ez tulajdonképpen a jogsértés nélküli közvetett felelősség fikciója.

Valójában ilyen elvi alapon áll a számos európai szerzői jogban ismert úgynevezett üreshordozójogdíj-igény a tömeges másolások kompenzációjára és a fizető köztulajdon is. A díjigények az MI-termékek kapcsán szükségesnek látott bevezetésével kötetünk több tanulmánya is foglalkozik.³⁰ Az MI-felhasználás efféle kompenzációja mellett és ellen felmerült gondolatokhoz hozzáadódik még a generatív MI teljesítményei és a szerzői művek megkülönböztethetlenségének egyre növekvő problémája is. A kompenzáló díjigények alapján a jogdíj beszedése szükségszerűen a felhasznált művek beazonosítása nélkül történik, a felosztás pedig – nyilván közös jogkezelő szervezeteken keresztül – csak azok meglévő mű- és szomszédos jogi teljesítmény repertoárjai szerint történhet. A nyilvántartott repertoárokba viszont egyformán belekerülnek az egymástól e minőségük szerint megkülönböztethetetlen gépi, illetve emberi teljesítmények/művek is. Nem kerülhető el az emberi alkotások és teljesítmények kiszorulása a piacról; a jogdíjak egyre nagyobb hányada áramlik majd vissza az MI-gyártókhoz és -hasznosítókhoz.

5. REZIGNÁLT ÖSSZEFOGLALÁS

A generatív MI megjelenése kihat a magyar szerzői jog néhány dogmatikailag kényes pontjára is. Ilyen a személyhez fűződő jogok elégtelensége az új helyzetben, a védelmi szint differenciált felemelésének szükségessége és a szoftver és az MI tekintetében a felhasználás új fogalmának indokoltsága.

Tudjuk, nem lehet a technikai fejlődést bojkottálással vagy sztrájkokkal feltartóztatni. A tudósok fejlesztői munkáját az MI veszélyességének tudata sem fogja megállítani. A hadászati alkalmazások miatt elég kézenfekvő az atombomba kifejlesztése történetének analógiája. Ami pedig a jogi eszközöket illeti, Mezei Péter és mások a gyors jogalkotás reménytelensége miatt a „soft law” típusú beavatkozásban (iránymutatások, sztenderdizálások, magatartási kódexek és hasonlók kiadása) bíznak.³¹ Ez persze olyan hátrányokkal is járhat, mint a bírói jogalkotás további térnyerése. Az előadóművészek jogai tekintetében Békés Gergely – utalva arra, hogy a vonatkozó nemzetközi egyezmények minimumszabályozások – lát lehetőséget a magyar jogalkotásra.³² Ez valóban jó lenne, de az MI-felhasználások nemzetközi jellege miatt talán még a nemzeti jogalkotónál is politikai-gazdasági megfontolásokba ütközhet.

Sajnos az MI-technika kultúrákárosító mellékhatásainak a kiszűrése ma nincs hatékony jogi eszköz, és egyelőre nem látszik a jogalkotói akarat sem a rendezésre.³³

²⁹ *Faludi*: i. m. (27).

³⁰ *Ficsor*: i. m. (2), 3. pont; *Faludi*: i. m. (27).

³¹ *Mezei*: i. m. (28).

³² *Békés*: i. m. (7).

³³ *Ficsor*: i. m. (2), részletes elemzést ad erről a 4. pont.